

// Irena Nartnik

Konflikt med razvojem in varstvom na primeru gorovja **SAN BRUNO** v južnem delu San Francisca v Kaliforniji je bil povod za oblikovanje načrta varstva življenjskih okolij (HCP). To je bil prvi HCP v Ameriki.

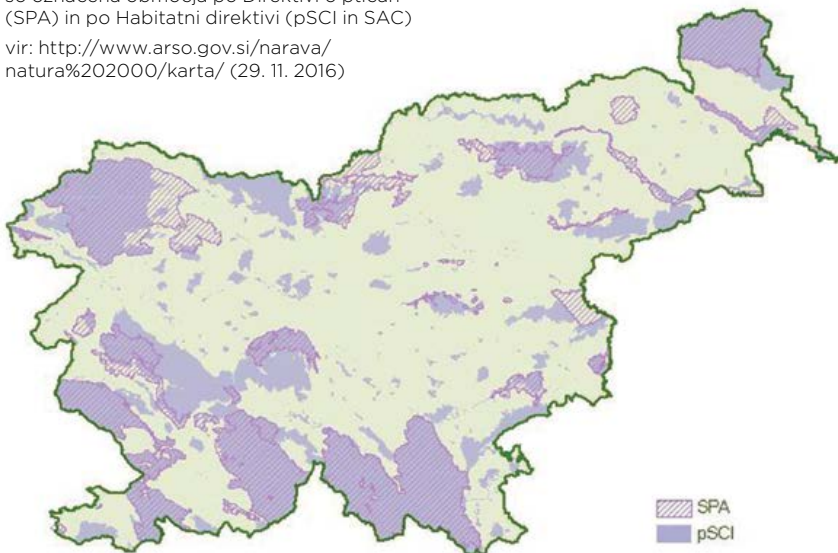
foto: iStock

V Sloveniji so bili prvi predpisi, ki varujejo rastlinske in živalske vrste, izdani v 19. stoletju. To so bili predpisi in okrožnice o varstvu koristnih ptic ter o varstvu ogroženih rastlinskih vrst. Program varstva narave se je nadaljeval s *Spomenico* (1920), po letu 1945 je sledilo še več predpisov o varovanju rastlinskih in živalskih vrst – Zakon o varstvu narave (1970), Odlok o zavarovanju redkih ali ogroženih rastlinskih in živalskih vrst (1976), Zakon o naravni in kulturni dediščini (1981), Zakon o ohranjanju narave (1999) itd.

Varstvo rastlinskih in živalskih vrst je torej postalo pomemben del ohranjanja narave že pred več kot 100 leti. Danes so rastline in živali zavarovane z opredeljevanjem območij Natura 2000 in njihovim povezovanjem v evropsko omrežje. V Sloveniji so bila ta območja določena leta 2004. Njihov namen je poleg varstva živih bitij ohranjati tudi različne tipe življenjskih okolij, ki jih določa Direktiva o ohranjanju naravnih habitatov ter prostoživečih rastlinskih in živalskih vrst.

Karta območij **NATURA 2000**, na kateri so označena območja po Direktivi o pticah (SPA) in po Habitatni direktivi (pSCI in SAC)

vir: <http://www.arso.gov.si/narava/natura%202000/karta/> (29. 11. 2016)

PRESOJA POSEGOV V NARAVO

Ali so načrtovani posegi v območja Natura 2000 res sprejemljivi, se danes preverja s presojo sprejemljivosti vplivov posegov v naravo na varstvena območja. To je obvezna stopnja v postopku izdaje okoljevarstvenega soglasja za posege tako v območjih Natura 2000 kot v zavarovanih območjih. Okoljevarstvena soglasja pri nas izdaja Agencija Republike Slovenije za okolje.

Odgovor na vprašanje, ali pri poseganju v območja Natura 2000 prihaja do konfliktov med izvajalci in okoljevarstveniki, lahko pokaže analiza že uresničenih posegov v ta varovana območja. Takšno pregledno študijo sem pripravila v okviru magistrske naloge, pri čemer sem za obdobje od leta 2004 do 2012 pregledala večino dokumentacije v postopku presoje vplivov na okolje.

VARSTVO BIOTSKO RAZNOVRSTNIH OBMOČIJ V ZDA

Za primerjavo s slovenskim sistemom poseganja v območja Natura 2000 sem preučila postopek poseganja v zavarovana območja v Združenih državah Amerike. Leta 1973 je bil pri njih sprejet Zakon o ogroženih vrstah – ESA (Endangered Species Act). Na podlagi tega predpisa so pripravili predloge za zavarovana območja.

ESA omejuje posege na območjih, kjer živijo določene živalske in rastlinske vrste. Da bi dosegli določeno stopnjo prožnosti tega zakona, je njegov amandma iz leta 1982 omogočil, da se izda dovoljenje za poseg po Sekciji 10 v primerih, ko so izvajalci del, ki posegajo v okolje, in lastniki zemljišč pripravili ustrezen načrt varstva življenjskih okolij (Habitat Conservation Plan – HCP). Ta mora vsebovati oceno vpliva posega na okolje, ukrepe za zmanjšanje in omilitev vpliva ter financiranje teh ukrepov.

PRIMERJAVA POSTOPKOV ZAVAROVANJA OBMOČIJ V EU IN ZDA

Prvi korak pri zavarovanju določenega območja se v obeh državah začne s sprejetjem predpisov, v Sloveniji je to Uredba o posebnih varstvenih območjih, v Ameriki pa ESA. Ti varujejo ogrožene živalske in rastlinske vrste (ter njihove življenjske prostore), ki so uvrščeni na sezname teh predpisov.

V Ameriki temu postopku sledijo predstavitve predlogov varstvenih območij. Ko se na predlaganih varstvenih območjih pokažejo pobude za razvojne posege, ki jih ni mogoče zavrniti, se oblikuje HCP, s katerim naj bi hkrati zagotovili varstvo ogrože-

V ZDA rastlinske in živalske vrste varuje Zakon o ogroženih vrstah (ESA - Endangered Species Act), v EU pa med drugim evropsko omrežje posebnih varstvenih območij Natura 2000, določenih na podlagi Direktive o pticah in Direktive o habitatih.

nih vrst in nadzorovan obseg razvoja. Z biološkimi študijami se v tem delu postopka še enkrat preverjajo nahajališča in ekološke zahteve zavarovanih vrst. Soočenje potreb udeležencev HCP prispeva h končnemu oblikovanju in sprejetju predloga za varstvenih območij. Na velikost površine zavarovanih območij vpliva tudi, kako se bodo zavarovana zemljišča pridobivala (z nakupom, ali pa lastniki, ki so vključeni v postopek, zemljišče prepustijo upravljavcem) in kolikšna finančna vsota bo tem nakupom namenjena.

V Sloveniji je postopek drugačen. Na podlagi študij posameznih živalskih in rastlinskih vrst ter njihovih življenjskih okolij so določena in razglašena območja Natura 2000. Vpliv na ta območja se ob vsakokratnem poseganju ocenjuje s presojo sprejemljivosti posegov v naravo. Organ, ki vodi postopek presoje vplivov na okolje, se o sprejemljivosti posegov odloča na podlagi prejete dokumentacije – poročila o vplivih na okolje, dodatka za presojo sprejemljivosti posega v naravo in projekta. Zavod Republike Slovenije za varstvo narave ob tem sodeluje s pripravo strokovnega mnenja.

Za območje Metro-Bakersfield v Kaliforniji je načrt varstva obsegal celotno dolino, v kateri se je zelo zmanjšala populacija **MALE LISICE** (*Vulpes macrotis*). Načrt je bil deležen podpore javnosti, saj je šlo za varovanje »ljubke« vrste.

foto: **Marlin Harms**

VIR:

- BEATLEY, T. (1996): Habitat Conservation Planning, Endangered Species and Urban Growth. - University of Texas press, Austin: 217 str.
- BERGINČ, M. (2007): Sistem varstva narave v Sloveniji. Ministrstvo za okolje in prostor. Ljubljana: 128 str.
- NARTNIK, I. (2015): Primerjalna analiza presoje posegov v varovana območja narave. Univerza v Ljubljani, magistrska naloga, Ljubljana: 120 str.

Graditev hitre ceste na odseku Razdrto-Vipava bi lahko med drugim vplivala tudi na **PODHUJKO** (*Caprimulgus europaeus*), predvsem zaradi emisij hrupa in večje verjetnosti trkov. Potem ko je bila cesta zgrajena, je bilo na tem območju potrebno triletno spremljanje stanja gnezdil.

foto: Duša Vadnjal

DELEŽNIKI V POSTOPKIH PRESOJE VPLIVA POSEGOV NA OKOLJE IN HCP

Za opis obstoječega stanja in vrednotenje vplivov posega na rastlinske in živalske vrste in njihove življenjske prostore izdelajo raziskovalci in naravovarstveniki poročilo o vplivu načrtovanih posegov na okolje. V ta namen na lokaciji posega popišejo tipe življenjskih okolij ter rastlinske in živalske vrste, ob tem seveda pregledajo ustrezno literaturo ali uporabijo podatke iz zbirk pristojnih organizacij.

V postopku načrta varstva življenjskih okolij v Ameriki (HCP) se pred pripravo opravljajo biološke študije. Pretehtajo se alternative posegov. Pri tem pa se večinoma pojavlja težava, da so postopki pridobivanja soglasij in dovoljenj zaradi dolgih bioloških raziskav pogosto prepočasni. V Sloveniji je postopek hitrejši.

V Ameriki v celotnem postopku sodelujejo okoljevarstveniki, predstavniki državnih organov, izvajalci posega in lastniki zemljišč, rešitve pa se oblikujejo z dogovori. V Sloveniji se v postopke presoje sprejemljivosti javnost vključuje šele v času javne razgrnitve vloge za izdajo okoljevarstvenega soglasja.

OMILITVENI UKREPI PO ODOBRENIH POSEGIH

V ZDA so v letih, ko so bili preučeni posegi v okolje, uporabili zelo različne oblike varstva; zavarovanje le nekaterih delov življenjskega prostora ali njegova obnova, omejitev obsega posega, nakup zemljišč, različni omilitveni ukrepi, raziskovalni programi, spremljanje stanja živalskih in rastlinskih vrst pred posegom in po njem, coniranje, zagotavljanje koridorjev živalim, sanacija prizadetih površin, upravljanje z vrstami, nadzor rabe tal idr. Pri slovenskih primerih med omilitvenimi ukrepi postopka presoje vplivov na okolje največkrat zabeležimo: omejitev poseka vegetacije, ohranjanje avtohtone vegetacije, sanacijo, časovno omejitev posega, prepoved ali omejitev nekaterih posegov, priporočeno ravnanje z odpadki, lokacijsko omejitev opravljanja posega, omejitev emisij v vode in tehnične omejitve glede izvedbe posega.

Po analizi izvedenih primerov presoje sprejemljivosti posegov v zavarovana območja se vprašamo, kaj se bo zgodilo, ko bodo na teh območjih načrtovali nove posege. Pri tem bi tako izdelovalcem poročil o vplivih na okolje, institucijam, ki pripravljajo mnenja, in organom, ki odločajo, pomagala javno dostopna evidenca posegov, za katere je bila presoja sprejemljivosti že opravljena, in sproti posodobljeni podatki o lokaciji posameznih rastlinskih, živalskih vrst in njihovih življenjskih okolij.

